

STATENS KUNSTNERSTIPEND

Postadresse: P.b. 643 Sentrum, 0106 Oslo. Besøksadresse: Norsk kulturråd, Grev Wedels plass 1.
Telefon: 22 47 83 30. Telefaks: 22 33 40 42. E-post: kunstnerstipend@kulturrad.no
Hjemmesider: www.kunstnerstipend.no

Løken-utvalget
Direktoratet for forvaltning og IKT
Postboks 8115 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.: 2008/0381

Oslo 31.3. 2008

Skriftlig innspill fra Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere

Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere takker for invitasjonen til å komme med skriftlige innspill til Løken-utvalget. De synspunkter som fremkommer i brevet er drøftet av utvalget i møte 26.-28. mars og bygger på innspill som tidligere utvalg har kommet med til KKD samt erfaringer gjennom de to årene dette utvalget har fungert.

I det følgende tas utgangspunkt i særtrekk ved stipend- og garantiinntektsordningen som kunstpolitisk virkemiddel og deretter belyses en del sider ved de sakkyndige innstillingsorganene (stipendkomitéstrukturen) og fordelingen av stipendmidler på kunststartene (systemet med såkalt kvotefordeling). Utvalget redegjør også for sine synspunkter mht en evt. desentralisering av ordningen, og helt til slutt behandles en del problemstillinger av administrativ art.

Stipend og garantiinntekter som kunstpolitisk virkemiddel

Arbeidsstipend og garantiinntekter setter kunstnerne som mottar disse i stand til å sette av tid til fordyping og utvikling av kunstnerskapet på "fritt" grunnlag. Ved tildeling av stipend og garantiinntekter skal det bare legges vekt på kunstnerisk aktivitet og kvalitet. Til forskjell fra de fleste prosjektstøtteordninger stilles det ikke betingelser om at kunstneren skal nå spesifikke målgrupper, og heller ikke at kunsten skal være eksperimentell, sjangeroverskridende eller nyskapende. Dette er ikke noe hinder for at kunstneren som har stipend eller garantiinntekt nettopp konsentrerer seg om nyskapende uttrykk. I løpet av en stipendperiode gis kunstneren mulighet til å konsentrere seg om egne ideer, uten å måtte skjele for mye til inntjening eller prosjektstøtte, noe som ofte fører nettopp til nyskaping og utvikling, og ikke til gjentakelse av det man allerede er rutinert på. Videre må det antas å være slik at kunstnerisk kvalitet, som er hovedkriteriet ved innstilling, i stor grad viser seg nettopp gjennom evne til nyskaping. Når det er sagt, mener utvalget at stipendordningene er viktige for realisering av et mangfold av uttrykk av høy kvalitet, også kunst som for tiden ikke betraktes som nyskapende.

For kunstnere som også driver prosjektbasert, har utvalget forstått at stipendene er viktige, spesielt i mellomfasene mellom prosjektene, for utvikling av prosjektideer og fordyping i spesielle kunstneriske problemstillinger. Fordi prosjekter nesten aldri oppnår fullfinansiering er arbeidsstipendene også medvirkende til at mange prosjekter blir gjennomført. Utvalget

mener imidlertid, at det er behov for å samle inn mer systematisk kunnskap om hvordan stipendordningene samspiller med andre støtteordninger.

Forskriftens krav om at kunstnere i hovedsak må bo og virke i Norge blir utfordret av kunstens økende internasjonalisering. Bo- og virkekravet ble innført for å avgrense målgruppen for ordningene etter at statsborgerskap ikke lenger kunne brukes som kriterium (EØS-avtalen). Dette aktualiserer igjen at det er behov for å samle inn mer systemisert kunnskap om hvordan kunstnernes arbeidsbetingelser stadig endrer seg, for mer kontinuerlig å kunne tilpasse ordningene til nye betingelser for kunstproduksjon.

Til dette punktet vil utvalget også bemerke at forskriften for ordningene ikke bør være for detaljert, da dette bidrar til treghet mht tilpasninger og vanskeliggjør forsøksordninger. Sammenslåingen av alle småstipendene til ett stipend som nettopp er gjennomført, er et godt eksempel på at forenkling av forskriften bidrar til større fleksibilitet og bedre målretting av midlene. Utvalget foreslår også å fjerne forskriftens krav om utstillingsplikt for søkere til visuelle kunstnergrupper da stipendutstillingen ikke lenger gir noe tilfredsstillende grunnlag for å vurdere svært mange av dagens kunstuttrykk innenfor billedkunstområdet.

Spesielt om garantiinntekten for kunstnere

Det er gode argumenter for at det skal finnes langsiktige og forutsigbare ordninger med direkte støtte til kunstnere. Garantiinntektsordningen har betydd og betyr mye for utviklingen av viktige kunstnerskap, men ordningen har også noen svakheter som bør rettes på.

Garantiinntektsordningen har ikke fungert som forutsatt mht at stadig flere kunstnere skulle få plass i ordningen innenfor samme bevilgningsvolum, og selv om midlene til stipendordningene har økt, har også kunstnerbefolkningen økt tilsvarende, noe som gjør at en relativt liten gruppe kunstnere som mottar garantiinntekt "legger beslag" på en relativt stor andel av midlene til direkte kunstnerstøtte. Dette er i St meld 48 (2002 – 2003) fremført som argument for å få til endringer i ordningen og en større konkurranse om midlene.

Første skritt har vært en innskjerping av yrkesaktivitetsvurderingen som forrige utvalg tok initiativ til og som dette utvalget har videreført.

Nåværende utvalg satte våren 2007 ned en intern arbeidsgruppe, som behandlet en del problemstillinger med grunnlag i tidligere utvalgs innspill til KKD og nyere statistikker og oversikter fra sekretariatet. Med utgangspunkt i anbefalinger fra arbeidsgruppen, ble de tidligere innskjerpede krav til yrkesaktivitetsvurdering fulgt opp ytterligere med omlegging av en del rutiner for kunstnernes rapportering om sin virksomhet og komiteenes vurdering av yrkesaktivitet. Dette fungerer nå etter intensjonen, men har også betydd en økning i administrativt arbeid, noe vi kommer tilbake til under avsnittet om administrative forhold.

Det har vært hevdet at garantiinntekten på grunn av avkortingsregelen ikke stimulerer til aktivitet, men heller virker "demotiverende" på kunstnerisk innsats (St. meld 48, 2002-2003). Utvalget har ikke belegg for å påstå at dette med demotivering stemmer, men ser at avkortingsregelen har andre problematiske sider som behandles nedenfor.

Først og fremst er garantiinntektens beregningsmåte altfor komplisert. Avkortingsregelen og de tre beregningsmåtene (normal, forventet endring i inntekt og overgang fra/til lønnet stilling) gjør utregningen tidkrevende å håndtere og vanskelig å forstå og forutse konsekvensen av for kunstnerne.

Det er tvilsomt om solidaritetshensynet ivaretas av ordningen lenger, siden det viser seg at vel 70 % av garantiinntektsinnehaverne tar ut maksimal garantiinntekt. Det har vært lansert som alternativ at dagens avkortingsregel avvikles, men at man innfører en grense for hvor høy annen inntekt man kan ha for å få utbetalt garantiinntekt. Det bør også vurderes om garantiinnteksordningen bør bli mer lik arbeidsstipend mht å begrense muligheten for å være tilsatt i andre stillinger. Dette vil kunne løse problemet med at kunstnere beholder garantiinntekt i årevis uten å ha bruk for den (tar ikke ut inntekt fordi de er tilsatt i godt betalte stillinger samtidig som de er yrkesaktive kunstnere), og på den måten låser hjemler for andre kunstnere som trenger og fortjener økonomisk støtte.

Spesielt om arbeidsstipend

Arbeidsstipend skal gi kunstnere anledning til konsentrasjon og fordyping. Utvalget støtter de forslag som kulturmeldingen fremmer om større stipend (økte beløp) og mulighet for lengre stipend ved å opprette en form for åremålsstillinger. Dette vil styrke muligheten til konsentrasjon og fordyping, og fungere som et alternativ til utviding av garantiinnteksordningen.

Ordningene for unge kunstnere

Utvalget mener det bør ses nærmere på hvordan rekrutteringen av unge kunstnere til de forskjellige kunstnergruppene ivaretas av stipendordningene, og at det bør skje en ajourføring av hvilke kunstutdanninger som gir rett til stipend for gjennomført kunstutdanning, bl.a. bør også utdanning fra utlandet vurderes i denne sammenhengen.

Komitéstrukturen

Utvalgets sakkyndige stipendkomiteer oppnevnes av kunstnerorganisasjonene. Det er for tiden 24 stipendkomiteer som avgir innstilling til utvalget. At komitéstrukturen følger kunstnerens organisering gir en visst treghet i forhold til å følge de endringer som skjer med kunstuttrykkene. Det har for eksempel vist seg å være en utfordring å få til et godt system for vurdering av tverrkunstneriske søknader. Selv om kunstnergruppene i økende grad tar opp i seg de tverrkunstneriske søkerne de oppfatter som "sine" er det ofte slik at vurderingskompetansen for disse søkerne finnes på tvers av komiteene.

Komiteen for diverse andre kunstnergrupper har tradisjonelt vært adresse for søknader som faller utenom andre grupper, deriblant også tverrkunstneriske søknader. Etter hvert som det å arbeide tverrkunstnerisk nesten har blitt regelen mer enn unntaket, ble det meningsløst at alle slike søknader skulle behandles i diversegruppen. Systemet førte også med seg utstrakt dobbeltsøking, og dermed dobbeltarbeid i flere ledd. Utvalget har i 2007 gjennomført en prøveordning med endrete søkerutiner for tverrkunstneriske søkere for å kanalisere flest mulig av slike søkere til andre komiteer enn diversekomiteen. Prosedyren har ført til en betydelig reduksjon av søkere til diversegruppen, men har også aksentuert de utfordringer som er knyttet til stipendkomitéstrukturen og kvotefordelingssystemet.

En oppsplittet komitéstruktur kan være med på å sikre tilstrekkelig kunstnerisk spisskompetanse for vurdering av de ulike kunstformene. Samtidig gjenspeiler dagens struktur kunstnerorganiseringen på et historisk gitt tidspunkt, da det ikke er opprettet nye komiteer etter hvert som nye grupper har dannet organisasjoner (eks. filmregissører, artister, grammofonartister, fortellere, dataspillmakere osv).

I kulturmeldingen tas det til orde for å forenkle komitéstrukturen og løsrive oppnevningen fra kunstnerorganisasjonene.

Utvalget er enig i at det er betydelig rom for å slå sammen komiteer. Komiteer som tilhører kunstens randsoner, for eksempel faglitterære forfattere, kritikere, journalister, arkitekter, interiørarkitekter og teatermedarbeidere, bør vurderes avviklet. Søkere fra disse gruppene som har kunstneriske prosjekter bør kunne søke til diversekomiteen eller øvrige kunstnergrupper.

Tidligere utvalg har foreslått at nært beslektede kunstområder bør slås sammen. Med færre komiteer blir det færre grenser å krysse, men sammenslåing vil likevel ikke løse alle utfordringer mht vurdering av tverrkunstneriske søknader, da dagens kunstscene beveger seg på kryss og tvers av alle tidligere grenser. Komiteene kan heller ikke være så store at oppgaven blir uhåndterlig.

Utvalget mener at det i tillegg til reduksjon i antall komiteer, bør være et mål å få etablert en fleksibel struktur for vurdering av søknader på tvers av komiteer. Imidlertid fører dagens kvotesystem til at dette er svært vanskelig å gjennomføre da hver komité naturlig nok vil være opptatt av å passe på eget "revir".

I en ny struktur bør diversekomiteen opprettholdes for å behandle søknader som ikke kan behandles i øvrige komiteer fordi komiteene hver for seg eller i kombinasjon ikke har nødvendig vurderingskompetanse (nye uttrykk som ennå ikke er tatt opp i eksisterende komiteer, for eksempel dataspill), eller uttrykk som de eksisterende komiteene ikke ønsker å vurdere fordi de ikke regnes som "fri" kunst, for eksempel illustrasjon og enkelte designområder.

Videre har det i ulike sammenhenger vært pekt på at utøvere av kunst fra land utenfor den vestlige kulturkrets har liten mulighet til å oppnå anerkjennelse som kunstnere innenfor de respektive kunstfelt. Utvalget mener at det bør overveies om stipendkomiteen for folkekunst, som i dag kun har kompetanse på norsk folkekunst, kan utvides til å bli en komité for tradisjonskunst, uansett opprinnelsesland.

Kvotefordelingen

Kvotefordelingen dreier seg om den årlige fordelingen av midler til de forskjellige kunstkategoriene som følger komitéstrukturen. Kulturdepartementet foretar fordelingen etter at utvalget har gitt råd om fordeling og kunstnerorganisasjoner som oppnevner stipendkomiteer har fått anledning til å uttale seg om forslaget.

Fordelingen har vært svært statisk over årene. Utvalget savner et omforent system av kriterier for vurdering som kunne gitt bedre grunnlag for nødvendig produksjon av statistikker og annen kunnskap. Utvalget forventer at den nye leveårsundersøkelsen blant kunstnere kan gi et bedre grunnlag for beslutninger, men har også forstått at et så viktig spørsmål i denne sammenheng som kunstnergruppenes tilgang på vederlagsmidler ikke vil bli belyst av undersøkelsen. Utvalget mener det bør bli mer åpenhet og diskusjon omkring kvotespørsmålet.

Til spørsmål om en evt. desentralisering av ordningene

Utvalget ser det som viktig og riktig at en også regionalt og lokalt har ansvar for å tilrettelegge kunstnernes vilkår for å produsere kunst. Utvalget vil imidlertid understreke at staten må ha et ansvar for å sikre at kunstnere kan søke stipend og annen støtte uten å forplikte seg mht hvor i landet de skal bo og virke i den perioden de mottar støtten. En omfattende form for "stavnsbånd" i forhold til offentlig kunstnerstøtte vil etter utvalgets oppfatning lett kunne virke til å begrense kunstnernes mulighet til å velge sin egen vei for kunstnerisk utvikling, og dermed virke uheldig styrende inn på kunstlivet. Oppbygging av en

desentralisert forvaltning av ordningen kan også by på problemer mht effektiv ressursbruk og mht at det må finnes tilstrekkelig kunstfaglig kompetanse for oppgaven.

Administrative forhold

De tre visuelle kunstnergruppene (billedkunstnere, kunsthåndverkere og fotografer) har egne søknadsskjemaer og søknadene mottas og registreres av de respektive kunstnerorganisasjonene. Tidligere utvalg har påpekt at det av flere grunner er behov for mer samlet/koordinert administrasjon av søknadsregistrering og statistikkføring. Ved innføring av elektronisk søking, se nedenfor, vil dette bli ytterligere aktualisert.

Det er kunstnerorganisasjonene som har hånd om utbetaling av honorar til stipendkomiteene. Systemet bør gjennomgås for å se om honoreringen er tilpasset behovet. Nåværende system innebærer etter utvalgets erfaring en viss fare for at de ulike komiteene har ulike ressurser til rådighet for sitt arbeid, og dermed en fare for forskjellsbehandling av søkere. Utvalget viser i denne sammenhengen til forslaget ovenfor om å begrense antall komiteer.

Det er påkrevet å innføre et moderne arkiv- og saksbehandlersystem for utvalgets sekretariat. Journalsystemet er fremdeles papirbasert, og eksisterende datasystem er ikke godt nok tilpasset oppgavene. Utvalget forstår at det nå foreligger konkrete planer om innføring av oppdaterte systemer for sekretariatet.

Innføring av elektroniske søknadsskjemaer vil kunne være første ledd i å effektivisere søknads- og saksbehandlingsprosesser. Et elektronisk søknadsskjema vil være mer praktisk for søkere, og vil samtidig gi mindre rom for formelle feil i søknader som sekretariatet bruker en del ressurser på å kontrollere og rette opp (kontakt med søkeren osv.). I forlengelse av dette kan man også tenke seg elektroniske skjemaer for rapportering av bruk av stipend.

Elektroniske skjemaer vil kreve en del ressurser i form av planlegging og utprøving, men er nødvendige steg mot en grundig effektivisering av disse prosessene.

Neste steg vil være å integrere elektroniske skjemaer med en database og system for automatisk registrering av søknader og søkere. Mye av jobben som gjøres i dag vil sannsynligvis da kunne automatiseres, og i hvert fall effektiviseres. Dette gjelder bl.a. utarbeidelse av statistikker, saksbehandling av søkere i forbindelse med tildeling og avslag samt videre saksbehandling av stipendiater etter tildeling. Det siste vil sannsynligvis kreve en kobling mellom eksisterende lønns- og personalsystemer.

Kravene til rapportering for stipendordningene er enkle, utvalget kan ikke se at det kan gjøres ytterligere forenklinger uten å komme i konflikt med krav i økonomireglementet. Når det gjelder garantiinntekten har utvalget som nevnt innskjerpet kravene til rapporter. Utvalget mener at rapporteringen for garantiinntekten må beholdes på det nivået den nå er for at endringer i yrkesaktivitet, sykdomsforhold og behov for uførepensjonering skal bli avdekket så tidlig som mulig. Den utvidete rapporteringen letter også komiteenes vurdering av yrkesaktivitet og hindrer unødvendig administrativt arbeid med innhenting av informasjon og utsettelse av vedtak.

Oppsummering av forslag til endringer:

- Det bør innføres systematisk og mer kontinuerlig kunnskapsinnhenting om hvordan ordningene er tilpasset kunstnernes arbeidsvilkår og hvordan ordningene samspiller med andre støtteordninger (kunnskap som ikke nødvendigvis gis i den pågående levekårsundersøkelsen)

- Garantiinntektsordningen som sådan bør forenkles og den innskjerping av kontroll med yrkesaktivitet som er gjennomført bør fortsette.
- Langsiktige arbeidsstipend bør innføres
- Forskriften for ordningene bør utformes med blikk for at ordningene skal kunne tilpasses den kontinuerlige utviklingen av kunsten, uten at forskriften skal måtte endres for mindre justeringer av ordningene eller ved gjennomføring av forsøksordninger
- Stipendkomitéstrukturen bør forenkles og gjøres mer fleksibel
- Nåværende komité for folkekunst bør vurderes utvidet til å bli komiteen for tradisjonskunst
- Grunnlaget for kvotefordelingen mellom kunstformene bør gjennomgås
- All registrering av søknader bør samordnes
- Administrative støttesystemer behøver modernisering

Med hilsen

Per Norstrøm (sign)
utvalgsleder

Anne-Marie Liland
sekretær

VEDLEGG

- Forskrift oms statens stipend og garantiinntekter for kunstnere
- Forskrift om stipend basert på gjennomført kunstutdanning